

Interessen for de mange voldsteder der ligger spredt ud over landet, markerer en udvikling i forhold til den ældre forskning der især sigtede på de store kongelige anlæg kendt fra rigshistorien. Bogen har vigtige metodiske betragtninger at gøre over disse ofte anonyme voldsteder og betegner sammen med Hans Stiesdals *Types of Public and Private Fortifications in Denmark* (i *Danish Medieval History. New Currents*. Edited by Niels Skyum-Nielsen & Niels Lund, 1981) en nyorientering. Endnu i det stort påbegyndte *Danske Voldsteder*, der beskriver anlæggene i Hjørring og Thisted amter, blev en borgs store dimensioner taget som et tegn på ælde og kongelig herkomst. I denne bog anlægges det synspunkt at en borgs type ikke siger noget om dens alder, fordi alle det europæiske borgbyggeris former var fuldt udviklede og til rådighed da man skulle bygge i Danmark. Derfor finder vi her i landet samtidig eksempler på mange forskellige udviklingstrin, og to borge af forskellig størrelse kan sagtens være lige gamle. Borgene er med andre ord individuelle i deres anlæg, bestemt af naturforhold og ejernes sociale position. Deres meget forskellige udformning taler imod for håndfast inddeling i forskellige typer, og voldstedsværkets uklare *castrum-curia* begreb afvises uhøjtideligt («man kunne faktisk lige så godt bare sige borg«).

I sin form er bogen tilgængelig for enhver. Borgenes historie fortælles hele tiden inden for rammen af landets almindelige historie og billederne støtter så godt. Fagfolk vil hæfte sig ved at den ajourførte oversigt oplyser om en række nyvindinger i de senere årtiers forskning.

Esben Albrechtsen

NYERE TID

JØRGEN NYBO RASMUSSEN: *Broder Jakob den Danske, kong Christian II's yngre broder*. Odense University Studies in History and Social Sciences. Vol. 98. Odense Universitetsforlag 1986. 143 s. 134,20 kr.

Jørgen Nybo Rasmussen forsøger gennem undersøgelser af et omfattende kilde-materiale, der strækker sig fra Mexico til Danmark, at påvise, at franciskaner-munken Jacobus Dacianus, der døde i Mexico i 1560'erne, var af dansk kongeslægt, således som det allerede blev hævdet af franciskanerordenens general, Franciscus Gonzagas, i et skrift fra 1587. Jørgen Nybo Rasmussen søger at efterspore Jakob og når via tyske og danske kilder tilbage til Danmark og mener at kunne fastslå, at Jakob var den tredje søn i ægteskabet mellem kong Hans og dronning Christine og dermed broder til Christian 2. og Frederik 1.s nevø.

Selv om det undersøgte kildemateriale er stort, er det vanskeligt at finde blot tilnærmelsesvist sikre oplysninger, der godtgør, at de forskellige personer, Nybo Rasmussen mener at kunne identificere som kongesønnen, der lever incognito som munk, også rent faktisk er én og samme person og dertil Hans' og Christines søn, og det fører til alt for mange *e silentio*-slutninger. Undertiden er Jørgen Nybo Rasmussens afhandling trods dens store detailrigdom spændende som en krimi,

men indicierne er for svage til den rekonstruktion, der foretages. Og endelig kan man så spørge sig selv, om det egentlig er særlig interessant, om en given franciskanermunk var dansk kongesøn?

Benito Scocozza

Bornholmske Samlinger II. rk. 19. bd. udgivet af Bornholms historiske Samfund. Rønne, 1986. 222 s. Ill. Pris 130 kr.

1525–76 var Hammershus med Bornholm som bekendt pantsat til Lübeck, idet Frederik I og rigsrådet førstnævnte år overlod slot og len til hansestaden som erstatning for dens udgifter under krigen med Christian II. Det følgende år fastsattes varigheden af overdragelsen til 50 år for endelig 1536 at blive forlænget med yderligere 50 år. På klippeøen trådte Lübeck således i lundebispernes sted, dog under kongelig overhøjhed. Hermed indledtes en urolig periode i øsamfundets historie med evindelige lokale klager over de fremmedes adfærd især i forvaltningen af skatter og afgifter, der imidlertid lige så såre besvaredes med godsinddragelser og fængslinger fra disses side. Den foreløbige kulmination indtraf i kølvandet på den Grevens Fejde, hvor Lübeck bekæmpede Christian III, da et bornholmsk oprør måtte nedkæmpes. Inden længe fortsatte trakasserierne under tydelig opmuntring af den efter reformationen styrkede danske kongemagt. Truslen fra den fælles fjende, Sverige, medførte vel en foreløbig pause under Den nordiske Syvårskrig. Men hurtigt herefter måtte hansestaden – under dansk pres – meget mod sin vilje opgive pantet.

Denne dramatiske historie er temaet for dette bind, hvis vægtigste bidrag er udarbejdet af den afdøde lübske historiker, dr. Wilhelm Kruse og oprindeligt publiceret i Zeitschrift für Lübeckische Geschichte und Altertumskunde Bd. 49–50 (1969–70). Det særdeles veldokumenterede arbejde er især værdifuldt ved – gennem inddragelse af et omfattende hidtil udforsket regnskabsmateriale navnlig fra Bernt Knops fogedår (1525–43) – at påvise, at den lübske lensadministration som helhed fortsatte i bispernes spor, en markant revision af den hidtidige vurdering af Lübecks bornholmske skattepolitik. En anden landvinding er den – egentlig ikke overraskende – blotlæggelse af en umiskendelig sammensværgelse mellem konge, landsdommer og fremstående frimænd som baggrund for den mislykkede opstand i 1536. Fremhæves bør endelig den indgående skildring af Schweder Kettings embedsperiode (1556–72), ikke mindst hans energiske indsats for udformningen af et effektivt lokalforsvar under Syvårskrigen, hvor forfatteren har kunnet bygge på utrykte kilder i Rigsarkivet, der ikke tidligere har været anvendt i denne forskning.

De forekommende fejl i fremstillingen af danske og bornholmske forhold er få og gennemgående uvæsentlige. Mere iøjnefaldende er dels Kruses påfaldende tavshed i de tilfælde, hvor lübske overgreb vitterligt synes at have fundet sted, dels hans udtalte aversion mod den gængse bornholmske historieopfattelse (hos Zahrtmann m.fl.), der ikke så det som sin opgave at forsvare Lübecks handlemåde. Pædagogisk velvalgt har redaktionen derfor ladet netop Zahrtmanns – dengang banebrydende – Museumsartikel fra 1894 gengive i reprotryk inden de sædvanlige foreningsmeddelelser.